

נתיבות ישעיה

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

כי תצא תשפ"ב
פרקי אבות פרק ב' משנה י"ז
שנה ד' • גליון רי"א

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של תורת רבינו - נא להתקשר למספר: 1-718-854-2290 EXT 9 או לפקס: 1-718-705-8608

חדש!

אפשר לשמוע השיחה הנדפסת בנתיבות יושר של כל שבוע במספר: 1-718-559-6660

תוכן העניינים

כי תצא תשנ"ח

חשיבות ההתבוננות על ממון חבירו לפי השקפת התורה

שכר הפעולה הרי זה דיני נפשות ג

העונש על מה שמאחר שכר הפועל . . . ד

גודל הזהירות שלא לרמות את

השני ט

על ידי חטא קטן באים לידי חטא

גדול יב

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

כי תצא תשנ"ח

השיבות ההתבוננות על ממון חברו לפי השקפת

התורה

על פי פשטות, הנידון בפסוק זה הוא ענין של דיני ממונות, שכשפועל עובר אצל בעל הבית, חייב בעל הבית לשלם לפועל את שכרו, וכשאינו משלם לו את מה שחייב לו, על ידי כן והיה כך חטא.

אך כלשון הכתוב נאמר יותר מזה, כי כתוב שם 'ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו', ומה הכוונה ואליו הוא נושא את נפשו, מפרש רש"י, 'אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונתלה באילן', שהפועל מסכן את חייו עבור הפעולה שעבד אצל בעל הבית, כי הוא עולה למקומות סכנה, מקומות שיכול ליפול משם ולמות, 'דער ארבעטער איז איינגעשטעלט מיטן לעבען', וזהו הכוונה ואליו הוא נושא את נפשו'.

מבואר ברין זה, 'שטייט דאך אזוי', כשהאדם שוכר פועל, בוודאי שבעל הבית מתחייב לשלם לו את שכרו, וכשאינו משלם לו את שכרו יש בדבר משום איסור גזילה,

שכר הפעולה הרי זה דיני נפשות

לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיה או מגרה אשר בארצה בשעריה. ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו ולא יקרא עליה אל ה' והיה כך חטא (דברים כד, יד-טו).

בפסוקים אלו נאמרה הרין שכאשר אחד לוקח פועל שיעבוד אצלו, שלא ימנע הימנו את שכרו, ולא רק שלא ימנע ממנו את שכרו לגמרי, אלא ביומו תתן שכרו, שיש חיוב לשלם לפועל את שכרו בו ביום שעבד אצלו.

במעם הדבר נאמר ואליו הוא נושא את נפשו, 'ס'שטייט אין פסוק אזוי', שכאשר אחד עובד אצל הזולת, אם הוא עבד אצלו בלילה עליו לשלם לו את שכרו במשך היום, ונאמר ולא יקרא עליך אל ה', שאם לא ישלמו לפועל את שכרו מיד, ויקרא ויצעק לפני ה', והיה כך חטא.

את נפשו עבורו על ידי מה שעבד אצלו, וכמה סיכן את נפשו, 'מיט' וואס האט ער זיך איינגעשטעלט דאס לעבען, כמו שפירש רש"י, שהפועל עולה בסולם ועולה בכבש, כשלוקחים פועל לעבוד על הגג, או שאר פועלים שעולים בסולמות.

והנה רש"י מפרש שהפועל נתלה באילן, והגם שיש הרבה פועלים שעולים באילן, וכמה מהם נופלים, אחד מאלף נופל מהאילן, אבל על זה נאמר 'ואליו הוא נושא את נפשו', שנחשב שהפועל מסכן את נפשו, והו רצון התורה איך להסתכל על הזולת, 'אזוי וויל די תורה, אז אַ מענטש זאל באטראכטען אַ צווייטער מענטש'. וזהו עיקר הקפידה במה שאמרה התורה 'ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו'.

העונש על מה שמאחר שכר הפועל **בהמשך** הפסוק נאמר, 'ולא יקרא עליך אל ה' והיה בך חטא', שאם יאחר את שכר פעולת הפועל, אם הפועל יבכה על מצבו לפני השי"ת, 'אויב ער וועט זיך באקלאגען פאר'ן רבונו של עולם', 'והיה בך חטא'.

ופירש רש"י, 'והיה בך חטא מכל מקום, אלא שממהרין

אבל התורה אומרת לאדם, שצריכים להתבונן מה שנעשה כאן, 'די תורה זאגט, דו דארפסט טיפער זיך באטראכטען, שעל האדם להתבונן בזה שהפועל מסכן את חייו עבור הבעל הבית, כי עבור שכר השכירות שהוא צריך לקבל מהבעל הבית הוא מסכן את חייו.

בשאנו שוכרים פועל והפועל עולה בסולם, אין אנו חושבים שאדם זה מסכן את חייו, שהפועל יכול ליפול מהסולם ולשבור יד או רגל, אין אנו מתבוננים לעומק הדבר באופן זה, 'מיר באטראכטען דאס נישט'. אבל התורה אומרת שעל האדם לחשוב באופן הזה, 'אבער די תורה זאגט, אַ איד איז יא מחויב זיך צו באטראכטען'.

ואליו הוא נושא את נפשו, האדם חייב להתבונן כשהוא שוכר פועל ומשלם לו, והוא יכול לדמות שאפשר שהיה שייך לעשות את העבודה באופן יותר טוב ממה שעשה הפועל, והפועל היה יכול לקבל עבודה אחרת, ויש אמת בדבר, ואכן הפועל יכול היה לקבל עבודה אחרת, אבל התורה מלמד אותנו איך לחשוב, 'די תורה לערענט אונז אנדערשט צו טראכטען'.

התורה דורשת מאתנו להתבונן ולראות איך שהפועל סיכן

וממון. האדם הזה אינו מתבונן על מה עשה לו ה' ככה מה שנפל ושבר את ידו והיו לו יסורים והיה צריך ללכת לרופא. ולפעמים צריכים לעבור אפערעישען כדי לרפא את היד. בני אדם אינם מתבוננים מה שקרה כאן, מ'באטראכט נישט וואס דא איז געוועזען'.

יתבן שהצרה הזו באה לו לפי ששכר פועל שיתקן לו איזה דבר בביתו, וכגון ששכרו שיתקן לו את הוואשמאשין שלו, ולפעמים כדי לתקן את הוואשמאשין צריכים להרים את כל המאשין, כי צריכים לבדוק אם הכל שם כשורה, והפועל מרים את הוואשמאשין, אך צריכים לדעת שאין זה דבר של מה בכך להרים את הוואשמאשין, כי על ידי מעשה זה יכול הפועל לקבל בראך, לקבל שבר בגופו, כמו שהוא מעשים שבכל יום שהאדם מקבל בראך על ידי מה שמרים משאות כבדים.

מה לוקח הפועל עבור תיקון הוואשמאשין, לדוגמא אם הוא לוקח ארבעים דאלער, ועבור אותם ארבעים דאלער הוא מסכן את בריאותו ואת חייו. אבל כשבעל הבית היה צריך לשלם לו, הוא מתחיל להתווכח עמו: "אתה אומר שצריכים לשלם ארבעים דאלער, אבל מאן יימר שבאמת צריכים לשלם עבור

ליפרע על ידי הקורא'. שגם אם הפועל לא קרא לפני ה', שגם אם הפועל או השכיר היו מעבירין על מידותיהם, שאפילו אם לא שילמו להם בזמן העבירו על מידותיהם, מוחלים הם בליבם על מה שלא שילמו להם מיד את שכר פעולתיהם - גם אז 'והיה כך חטא', לפי האדם עבר על 'ביומו תתן שכרו'.

ומה שנאמר 'ולא יקרא עליך אל ה'', 'שממהרין ליפרע על ידי הקורא', שאם אחד יש לו כאב לב, 'ער האט אַ הארץ ווייטאג', והוא משיח את ליבו לפני השי"ת, ובוכה לפני הקב"ה, 'רבנו של עולם, פלוני עשה עמי עוולה, אני עבדתי בשבילו, עשיתי כל מה שביקש ממני, ואילו הוא לא שילם לי תיכף על עבודתי'. אזי ממהרים להיפרע על ידי הקורא, שהשי"ת ממהר להעניש את הבעל הבית מחמת קריאתו של השכיר, השי"ת פורע עבור כאבו של הפועל שלא שילמו לו את שכירותו בזמנו, ולכן ממהרים לפרוע ממנו.

האדם אינו מעלה על דעתו, 'דאס טראכט מען נישט'. שלפעמים אדם הולך ברחוב וניזוק באיזה היזק, כגון שהולך בימות הגשמים ברחוב ונופל ושובר את ידו, ואז יש לו יסורים, והוא הולך לרופא לרפאות את ידו, ונותן על ענין זה זמן

לאחר שכבר ניתק החבל, אבל החבל הולכת ונקרעת כל העת, ודבר זה יודע רק השי"ת מהו מצבו של החבל, בעל הבית אינו יכול לדעת עד כמה נקרע החבל של הפועל על ידי מה שהרים את הוואשמאשין שלו, אלא שברעתו של הבעל הבית אינו עולה לחשוב באופן זה.

לבן לאחר שסיים הפועל את עבודתו התחיל בעל הבית מתוכה עמו על הארבעים דאלער, משום שנרמה לבעל הבית שהיה יכול להשיג פועל עבור עשרים וחמש דאלער - על אף שזה שקר גמור, כי הוא אינו יכול להשיג פועל בעשרים וחמש דאלער - כי אם כן היה לוקח פאטריקאנער שיעבור אצלו, וזה היה מרמה אותו ואומר לו שהוא יכול לתקן מאשינען, אבל למעשה לא היה מתקן את המאשין, ואפשר שיקלקל את המאשין. אבל פועל מן השורה, א' נארמאלער ארבעמער, אינו לוקח עשרים וחמש דאלער, כי אם ארבעים דאלער, אבל הבעל הבית הזה מתווכח עם הפועל על סכום זה.

אז אם הפועל בוכה לפני השי"ת, רבונו של עולם, הבט וראה מה נעשה כאן, אני עבדתי בשבילו ועשיתי לו עבודה טובה, איך האב איהם געמאכט א גוטע ארבעמ, ותיקנתי לו את המאשין, וכשביקשתי

פעולה זו ארבעים דאלער, הלא הייתי יכול להשיג פועל שיתקן את המאשין עבור עשרים וחמש דאלער."

בך הוא אומר לו בין אם הדבר אמת, בין אם הדבר אינו אמת.

כל המשא ומתן הזה מתחיל מחמת שבעל הבית רואה לפניו ארבעים דאלער שלו. אבל התורה אומרת, 'אבער די תורה זאגט', שצריכים להסתכל על הפועל באופן אחר לגמרי, הלא הפועל הרים את הוואשמאשין וסיכן בכך את בריאותו, ואולי אפילו יכול לקרות שמחמת הרמת הוואשמאשין יצטרך לעבור אפערעשען.

דבר זה אי אפשר לדעת מראש. כי כשחבל עבה נקרעת, 'ווען א גראבע שטריק צורייסט זיך', החבל העבה אינה נקרעת בבת אחת, אלא שהיא נקרעת 'שטארטליך' במתינות רבה, ובמשך הזמן נחלשת יותר ויותר עד שהחוט האחרון מתנתק מהחבל ונקרעת.

מתי תינתק החוט האחרון שבחבל אין אנו יודעים, אבל השי"ת הוא היודע ועד כמה כבר ניתק החבל.

כמו כן, כשהאדם עובר בראך, את האפערעשען הוא צריך לעבור

מעשה זה היתה בימות החמה, ולאחר שכבר שכח כל מה

שהיה עם הוואשמאשין, בחודש שבט כשיש שלג גדול ברחוב, הולך לו בעל הבית הלזה בדרכו, ואז הוא נופל ושובר את רגלו, ויש לו רגל שבורה.

מי זוכר אז את הוואשמאשין מימות הקיץ, כבר מזמן נשכח ממנו המעשה של הוואשמאשין שהיה לו בקיץ, אבל בשמים לא שכחו. בשמים מקשרים שני ענינים אלו, הוואשמאשין של הקיץ עם הנפילה של ימות הגשמים.

בימות הקיץ נרשם בשמים שהיה מעשה עם הוואשמאשין, ופסקו בשמים שהבעל הבית יקבל עונש על המעשה שעשה, מאחר שגרם לפועל שיבוא לידי שבר בגוף, או שקירב את השבר, ועל זה נענש שגם אצלו ישבר אבר אחד, יד או רגל.

מתי שתבוא לו העונש על מעשה זה, דבר זה לא נפסק עדיין בשמים, אבל יגיע זמן שגם אצלו ישבר אבר אחד, יד או רגל, ויתכן שיהיה הדבר בעוד עשר שנים, כי השי"ת הוא ארך אפים, ולכן יאריכו לו במשך עשרה שנים שיוכל לשוב בתשובה על מה שעשה, ואז ימחלו לו לגמרי על מה שעשה, שאפילו אם הפועל יש לו בראך, אעפ"כ לא יעשו

ממנו תמורת עבודתי ארבעים דאלער הערים עלי קשיים מרוכים.

הבעל הבית הזה הלא הוא המוחזק בממון, ולפעמים מוכרח הפועל להוויל מה שביקש בתחילה ארבעים דאלער לשלושים וחמש דאלער, אבל הפועל עדיין סבור שעשו לו עוולה.

למה הסכים להוויל את המחיר, כי מה כבר יוכל לעשות לבעל הבית מאחר שהממון נמצא אצלו, והוא אדם קשה, 'ער איז אַ שווערער מענטש', וקמצן, וכי משום הכמה דאלארען יזמינו לדין תורה, ולכן הוא יוצא מבית הבעל הבית עם שלושים וחמש דאלער.

הבעל הבית יוצא שבע רצון שעשה מקח טוב, והצליח להוויל את מחירו של הפועל בחמש דאלער, אבל הפועל שב לביתו בכאב ובצער וברוגז, הוא מרגיש שרימו אותו ושוב אינו רוצה לצאת לעבוד, מאחר שכך עשו לו.

הבעל הבית שבע רצון שקיבל מקח טוב, שתיוקן את הוואשמאשין שלו בשלושים וחמש דאלער בלבד, והרוויח חמש דאלער.

זהו המעשה של היהודי שהיה עם הוואשמאשין, ובשמים רואים כל מה שנעשה.

אוותר אני על חלקי, למה אוותר על חמש דאלער?!, איזה רעה עשיתי לפועל שזה יהיה שכרי, שאצטרך לוותר על ממוני...

'זאגט די תורה, על זה אמרה תורה, ה'ציגאנג' לחשבונות שלך לא יהיו באופן כזה, 'נישט אזוי רעכענט מען'. אמנם אנשי העולם מחשבים את חשבונותיהם באופן הזה, אך על זה אמרה תורה 'ואלוי הוא נושא את נפשו, באופן כזה תעשה את החשבון.

כשבעל הבית מוציא את הממון או שהוא כותב משעק על ארבעים הדאלער, אין הוא מסכן כזה את חייו, כי כשכותבים משעק לא מכניסים את החיים לסכנה, לא מקבלים שבר ממה שכותבים משעקען, וגם לא מקבלים שבר על זה שמשלמים לפועל כמזומן. אבל על ידי מה שהפועל מרים את המאשין, אין אנו יודעים מה שנגרם לו על ידי כן, כי יתכן שעל ידי כן ישבר לו משהו בגופו.

זהו האופן שעל פי תורה צריכים להסתכל על הפועל, באופן של 'ואלוי הוא נושא את נפשו'.

'דאם לערענט אונז די תורה, זה מה שהתורה מלמדנו, שידע האדם שהשי"ת נוקם את נקמת

לו מאומה, לפי ששב בתשובה ונמחל עונו.

אבל אם בשעה שיצא הפועל מבעל הבית התאנה הפועל ואמר, 'רבנו של עולם, ראה מה עשו לי, שמוציא בדיבור את הכאב מתוך ליב, על ידי אמירה זו ממהרים את עונשו של הבעל הבית, ופוסקים שמה שנפסק לו שישבר רגלו, עונש זה יהיה כבר בימות הגשמים כשהשלג על פני האדמה.

דבר זה מפורש בדברי רש"י שכתב 'שממהרין להיפרע על ידי הקורא', כי על ידי הקריאה שקורא הפועל לפני ה', על ידי כן ממהרים להיפרע מהבעל הבית.

הבעל הבית מתווכח עם הפועל אודות חמשה דאלער אלו, לפי שהוא מסתכל על כל הענין כעל ביוזעם, לו יש וואשמאשין שבור וצריכים לתקן אותו, והפועל הזה הוא זה צריך לתקן את המאשין לפי שהוא צריך ממון, והבעל הבית צריך את המאשין, האם הבעל הבית יוותר על ממונו בגלל הפועל?!, בעל הבית חושב שהפועל הוא זה שצריך לוותר על ממונו.

זהו החשבון הפשוט של הבעל הבית, אני צריך מאשין מתוקן, והפועל צריך את הממון, ולמה זה

'לא יהיה בביתך', שלא יהיה בביתו שני מידות אלו, ומהו שהוסיף לומר 'לך'.

וּפִירֵשׁ רש"י בשם חז"ל, 'אם עשית כן, לא יהיה לך' כלום, שאם יהיה לו בביתו האבן האסור והמידה האסורה, על ידי כן יענש שיהיה עני ולא יהיה לו מאומה בביתו, משום זה שיש לו בכיסו אבן ואבן, גדולה וקטנה.

בְּדִין זה התורה מלמדת אותנו, 'די תורה לערענט אונז', שלא רק שלא ירמה את הבריות על ידי מידות ואכנים לא טובות ולא מדויקות, אלא שלא יהיה לו בביתו כלים שאפשר לרמות בהם את הבריות. עצם הדבר מה שיש לאדם כלים אלו בתוך ביתו הרי זה דבר חמור עד למאוד.

אם האדם יחזיק בביתו כלים אלו, אף שלא רימה בהם את הבריות, יש בכלים אלו קללה גדולה, שמשום שיש בביתו כלים אלו יעני עד שלא יהיה לו מאומה.

והנה מדרכם של בני אדם הוא שעושים כל מיני חשבונות, ומרמים את השני בסכומים של מזון, לפעמים אפילו בסכומים של מה בכך, 'דא פארדרייט מען אביסעל מיט געלד, און דא פארדרייט מען אביסעל מיט געלד'.

הפועל, 'דו זאלסט וויסען אז דער אייבערשטר נעמט זיך אהן', ולא רק שהוא נוקם עבור הפועל משום 'ואליו הוא נושא את נפשו', אלא שהש"ת נוקם גם עבור האנחה של הפועל, 'פאר דעם קרעכטס וואס דער ארכעטער גיט', שמחמת האנחה של הפועל, 'ממהרין ליפרע על ידי הקורא'.

גודל הזהירות שלא לרמות את השני

לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ אָבֶן וְאָבֶן גְּדוֹלָה וְקַטְנָה. לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקַטְנָה.
(דברים כה, יג-יד)

ביאור דין זה הוא, שגם אם האדם אינו מרמה את חברו על ידי מה שיש לו שני אכנים גדולה וקטנה, או שני מידות גדולה וקטנה, אעפ"כ 'לא יהיה לך בביתך', שלא יהיה לו בביתו שני מידות אלו.

גם אם משאו ומתנו באמונה, אבל אם יש לו בביתו מידות אלו, הרי הוא עובר על הלאו של 'לא יהיה לך בכיסך', 'לא יהיה לך בביתך'.

והנה לשון הפסוק הוא 'לא יהיה לך בכיסך', 'לא יהיה לך בביתך'. ויש להבין למה נאמר הלשון 'לך', היה לו לומר 'לא יהיה בכיסך',

הוא ישן ומחירו הוא רק דולר אחד?!
אלא הוא נותן לו הלחם הישן עבור
שתי דאלער ושותק.

אם הלוקח ירגיש בדבר - תלוי
הדבר מיהו הלוקח, אם מדובר
בלוקח קבוע, 'איז ער אַ קאסטימער',
אזי יתנצל בעל הבית לפניו שלא
הבחין שמדובר בלחם ישן ויבקש
ממנו מחילה. אבל אם הלוקח אינו
קבוע אצלו, אזי יעשה כמה פעולות
שלא יצטרך להשיב לו את ממונו,
ואומר לו: "מה אעשה, אני שילמתי
על הלחם, ואם אשיב לך את הלחם
נמצא שהפסדתי שתי דאלער".

אם הדבר נעשה אצל לוקח קבוע,
אזי הוא יודע שאם לא ישיב לו
את כספו, יפסיד על ידי כך יותר, כי
במשך השנה הוא מרוויח אצלו כאלף
דאלער, ולכן הוא מחזיר לו דאלער
או שתי דאלער, כדי שלא יפסיד את
האלף דאלער, והוא מתנצל בפניו
שלא ידע מכל המעשה אשר נעשה,
ומבקש ממנו מחילה, והוא משיב לו
את ממונו.

והנה כל החשבון של האדם
המדובר הוא רק אודות עניני
ממון, שתי דאלער ועוד שתי דאלער,
והוא סמוך ובטוח ששתי הדאלער
האלו שלקח שלא ביושר לא יזיקו
לשני ולא יחסרו לו.

האדם מורה הוראה לעצמו כל
מיני היתרים, אבל אפילו
אם תמצי לומר שבדרך רחוק יש לו
היתר לעשות מעשים אלו, על ידי מה
שמרמה את השני ועל ידי מה שאומר
לשני איזה דבר, אבל צריך לדעת
שהתורה אסרה לא רק את מעשה
הרמיה, התורה אסרה על האדם
שלא יהיה בביתו הכלים המביאים
לידי כך, 'די תורה אסערט צו האבען
דעם אבן ואבן גדולה וקמנה'.

התורה אסרה שלא ימצאו בביתו
הכלים שעושים עוולה.
ולא רק שהתורה אסרה 'להחזיק' את
הכלים בביתו, אלא שסופו יהיה 'אם
עשית כן', שאם יהיו לו כלים אלו
בתוך ביתו, 'לא יהיה לך כלום', שגם
מה שיש לו לא יהיה לו.

המעם שהאדם אומר שקרים
ומרמה את הבריות,
'פארוואס דרייט ער', זהו לפי שהוא
רוצה ממון ולכן הוא מחפש כל מיני
דרכים לחסוך בממון.

הגראסערי-מאן שיש לו לחם
ישן, והכלל הוא
שלחם שנאפה היום נמכר עבור שני
דאלער, ואילו לחם ישן מוכרים אותו
עבור דאלער אחד. והנה מגיע אחד
ונותן למוכר שני דאלער עבור הלחם,
ויש לו בתוך הגראסערי היום רק לחם
ישן, האם יאמר לו המוכר שהלחם

הלא אלו מעשים שבכל יום, אנשים מכניסים את כספם באינוועסטמענט, ומפסידים שם את כל רכושם, ומי שמאמין באמת, מבין שדבר זה מה שנגרם ההפסד זהו משום ענין של רמיה. ולפעמים יש שהאדם משקיע בקאמפעני שאומרים שלא יתכן שקאמפעני זו תפסיד ושעל ידי כן יפסיד את ממונו, וגם ענינים כאלה כבר היה.

והנה מי שאינו מאמין בהשגחת הבורא, החשבונות שלו לאחר הפסד ממונו הן, שהיה לו לקחת יועץ יותר טוב, שהיועץ שהיה לו שייעץ לו לקנות את האינוועסטמענט הזה טעה, אבל אפשר שהיה זה באונס, ואז יש לו כמה מיני חשבונות.

האדם אינו רוצה לדעת שבתורה נאמר באופן אחר, 'לא יהיה לך', בפסוק נאמר 'לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה', ונאמר שם 'לא יהיה לך', שעל ידי כן לא יהיה לו מאומה.

שורש וסיבת הדבר מה שלא חיים עם השקפה זו הוא, לפי שאינם חיים עם ההשקפה של התורה, ולכן מתבוננים על כל הענין עם השקפות של גויים, ולא עם ההשקפה היהודית, 'מיטן גויאישע

אך בשמים לא רואים כאן סיפור קטן של שתי דאלער, אלא אומרים עליו, 'דו נאר דו', כסיל!, הלא משום דבר זה בלבד שיש לאדם אבנים של משקל שאפשר לרמות בהם - אפילו אם לא עשה על ידם שום רעה, העונש על זה הוא 'לא יהיה לך', שלא יהיה לו מאומה - אם כן, קל וחומר בן בנו של קל וחומר מה יהיה העונש החמור של מי שמרמה בפועל את הבריות?!, הלא יתכן שמשום מעשה זה שרימה את השני בשני דאלער, על ידי כן יפסיד את כל הגראסערי.

יתכן הדבר, שאף שהרוויח בכל שנה הרבה ממון על יד חנותו, והשקיע את כל ממונו באינוועסטמענט, ולאחר כמה שנים הפסיד הכל, למה נגרם לו דבר זה, לפי שלפני כמה שנים היה המעשה שרימה את השני עם הלחם, ורצה להרוויח שתי דאלער, ועל ידי מה שרצה להרוויח שתי דאלער, הפסיד את כל רכושו ולא נשאר לו מאומה מכל מה שהרוויח כל השנים, וכמו שנאמר 'לא יהיה לך'.

לפעמים האדם רוצה להרוויח שתי דאלער, ודין גרמא לזקוק שיפסיד את כל רכושו מה שחסך לו במשך כל ימי חייו.

השקפה, נישט מיטן אידישע השקפה.

שמשום שעבר על לא תשנא, לכן בא לידי כך שמוציא עליה שם רע.

על ידי חטא קטן באים לידי חטא גדול

בפרשתן בפרשת מוציא שם רע נאמר (במדבר כב, יג-ד), 'כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה'.

על פי השגותינו הפשוטים היינו מפרשים, שמחמת שהיה לו שנאה כבושה בליבו על אשתו, שנאה זו גרם לו שיעליל עליה בלבול והוא מוציא עליה שם רע כדי שיהרגו אותה. כי כן הוא דרך האדם שכשיש לו שנאה בליבו על מאן דהוא, השנאה גדלה והולכת עד שיוגע לידי כך שיבוא להרגה.

למה שנאה?, דבר זה מוצאים אנו לפעמים אצל בני אדם שאחד שנא את השני. ואז מה יהיה, על זה נאמר 'ושם לה עלילות דברים' שהעליל עליה בלבול, 'והוציא עליה שם רע', ששכר עדי שקר שיעידו בבית דין שהאשה זינתה, ורצונו הוא שהבית דין יהרוג אותה, פשוטו כמשמעו.

אך רש"י מפרש באופן אחר, שזה בא משום שעבר על החטא של 'לא תשנא את אחיך בלבבך', עבירה גוררת עבירה, עד שהוא בא לידי הוצאת שם רע ולגרום למיתתה.

והנה לשון הפסוק הוא 'כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה ושם לה עלילות דברים', והוקשה לרש"י למה נאמר 'ושנאה', הלא זה נראה כיתור לשון, כי הדבר פשוט שמי שמעליל בלבול על אשתו שהיא חייבת מיתה, בוודאי הדבר שהוא עושה כן מחמת ששונאה, ולמה הוצרך לפרש הדבר.

זהו הענין של עבירה גוררת עבירה, שעל ידי כל חטא שנכשל בו האדם, על ידי כן נכנס בו רוח טומאה, ורוח הטומאה שאוחזת באדם משום שעבר על 'לא תשנא את אחיך בלבבך', זה מביאו לידי כך שירצה לגרום לה מיתה, לפי שעבירה גוררת עבירה.

"אז א מענטש טוהט די אלע ענינים וואס מ'האט געזעהן.

אז א מענטש האט ביי זיך אין שמוב, האט ער א אבן ואבן, גדולה וקטנה. ער האט דאס ביי זיך אין

ופירש רש"י (פסוק ד), 'עבירה גוררת עבירה, עבר על לא תשנא, סופו לבוא לידי לשון הרע'.

פון מענטש', וטומאה זו גוררת עבירה, כי עבירה גוררת עבירה.

לכן מלמדת אותנו התורה, 'פאר דעם לערענט אונו די תורה, להתרחק מתחילת ההשרשה של החטא, 'לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן, גדולה וקטנה, שלא רק שלא ירמה את הבריות, אלא שלא יהיה לו הכלי בביתו, אף שאינו עושה מאומה עם דבר זה.

התורה מזהירה שלא יהיה לו בביתו אבן ואבן, גדולה וקטנה, לפי שעל ידי מה שיהיה לו כלי זה בביתו, מה שיהיה לו כלים שדרכם גונבים ומרמים את הבריות, עצם הדבר מה שיהיה לו כלים אלו בתוך ביתו, מה שהכנים את העוולה בביתו 'דער אריינעמען די עוולה, מה שהכנים לביתו את הכלים שדרכם גונבים, זהו סכנה של חטא, והיא מביאה לידי 'עבירה גוררת עבירה'.

'די תורה לערענט אונו, התורה מלמד אותנו חובת הזהירות כבר בתחילתה. על האדם להתבונן על כל דבר כראוי, על האדם להתבונן מהו עבודתו של הפועל שלקח, שיתבונן על מצבו של הפועל.

אין די במה שיחשוב רק על ממונו ועל וואשמאשין, געלד מיט געלד, על האדם לחשוב על העבודה

שמוכ. דער חטא בלייבט נישט ביי דעם, ס'נייט ווייטער."

"ס'איז נישט נאר ווייל 'משום שעבר ושנה נעשית לו כהיתר' (יומא פו:), נאר ס'איז א טומאה וואס ס'נייט אריין אין דעם מענטש."

"א מענטש הייבט אהן מיט אביזריהו דעבירות, מיט א אנהייב פון עבירות הייבט א מענטש אהן, און דאס גראנט אריין א טומאה אין דעם נפש פון מענטש. און די טומאה איז גוררת עבירה, ווייל עבירה גוררת עבירה."

דבר זה מבואר גם בכל הענינים שראינו, גם בענין של המשקולות, כי כשהאדם חוטא, שיש לו בביתו אבן ואבן גדולה וקטנה, החטא לא נעצרת בזה. חטא זה משרה עליו רוח טומאה, ורוח הטומאה גדלה והולכת, לא רק משום שעבר ושנה נעשית לו כהיתר (יומא פו:), אלא משום ששורה עליו רוח טומאה שנכנסה בו.

בשאדם נכשל באביזריהו דעבירות, כשהוא רק מתחיל בדבר חטא, על ידי כן חודרת רוח הטומאה בנפש האדם, 'דאס גראבט אריין א טומאה אין דעם נפש

הארץ, אזי כל מי שעובר ברחוב עובר מתוך פחד, כי הוא יודע שעליו לשמור את עצמו שלא ישבר את רגליו.

הבה ונתבונן בדבר, 'לאזן מיר זעהן וואס דאס מיינט', האדם דר לו בביתו, וירד שלג בחוץ, והשלג נהפך להיות לכפור, ואז הרבה אנשים אינם יוצאים מהבית. כשהשלג מתחיל להמיס, אז מתחילים ללכת ברחוב.

אך כל מי שהולך ברחוב הרי הוא הולך עם חשש, 'מיט אַ קלאפ אין הארץ', כי יתכן שיפול, ועליו לשמור את עצמו שלא יפול, וישנם אנשים שנופלים, ובכל שנה בשעת השלג יש אנשים שנופלים ל"ע... [כאן העיר מרן ראש הישיבה זצ"ל על החובה לפנות השלג, אבל ההקלטה לא ברורה, וחבל על דאבדין].

של הפועל שמסכן את עצמו עבורו, ואף שהוא יכול לומר שהרבה בני אדם עולים על אילנות ועולים על סולמות, וכולם יורדים שלמים ובריאים. אך על אף שרובא דרובא של בני אדם יורדים בריאים ושלמים, אבל הלא כל האנשים ששברו את רגליהם, לא נעשה הדבר על ידי מה שישבו בביתם בשעת ברעקפעסט או בבית המדרש החם.

ממה שיושבים בברעקפעסט או בבית המדרש החם לא נשברים רגליים, זה שבר את רגליו משום שנפל ממקום פלוני, וזה נפל את רגליו לפי שנפל כמה קומות. נמצא שכאשר האדם עובר עבורו הוא מסכן את עצמו עבורו, 'ואליו הוא נושא את נפשו', ויתכן שהוא יהיה זה שהשי"ת גזר עליו שישברו רגליו.

והנה כשבאים ימי החורף ויורד שלג, והכפור נמצא על

נתיבות ישעיהו

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

פרקי אבות תשפ"ב
פרק ב' משנה י"ז
שנה ד' • גליון ע"ז

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של
רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של
תורת רבינו - נא להתקשר למספר:
EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס:
1-718-705-8608

חדש!
אפשר לשמוע השיחה הנדפסת
בנתיבות יושר של כל שבוע במספר:
1-718-559-6660

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

אבות פרק ב משנה י"ז

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, יְהִי מָמוֹן חֶבְרָה חָבִיב עֲלֶיךָ פְּשֻלָּה
וְחֶתְקֵן עֲצֻמָּה לְלִמּוּד תּוֹרָה, שְׂאִינָה יְרוּשָׁה לָּהּ, וְכֹל
מֵעֲשִׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם

טובות, כי מי שיש לו מידות טובות, התורה תרוממו.

למה הדבר דומה, כשמשקים את השדה במים, אם זרעו את השדה בזרעים משובחים ומשקים אותה, על ידי כן גדלים פירות נאים מהשדה, ועל ידי כן זוכה האדם לחיים, שכן הפירות שנותנים חיים לאדם יוצא משדה זו, אבל מי שלא זרע מאומה בשדהו ועדיין משקה את השדה, מה כבר יוצא מהשדה. ולכן יתקין עצמו במידות טובות, כי אז על ידי תורתו יגיע למידת החסידות.

וזהו שאמר שלמה ע"ה (משלי כד, ז), ראמות לאויל חכמות, החכמה רחוקה עד מאוד מהשומה, בשער לא יפתח פיהו, כשהשומה מגיע בשער יחד עם עוד תלמידי חכמים, לא יוכל לפתוח את פיו, רצונו לומר, כי האויל, החכמה אליו רחוק ונבוה נבוה מי ימצאנו, ובשער, במקום שפוסקין את הדין ומדברים בתורה, יחסום פיהו, כי

רבי יוסי אומר, יהי ממון חברך חביב עליך בשלך. מבאר הרבינו יונה: לקיים בו רצון בעליו. שהנה כל פרוטה שיש לאדם, הרי הוא רוצה להשתמש בו להנאתו ולטובתו, כך יזהר בממון חבירו, שישתמש בממון חבירו רק לצורך בעל הממון, ולא יהיה ממון השני הפקר בעיניו, כשם שהוא זהיר בממונו שכל הנאה ממנו תהיה רק עבורו ולהנאתו, כך יזהר בממון חבירו שיהיה כל הנאת ממון חבירו של חבירו.

והתקן עצמך ללמוד תורה. ומהו הדרך שיכין עצמו בהם שיוכל ללמוד תורה, מבאר הרבינו יונה: התקן עצמך כמדות החשובות, כדי שתלמוד התורה ותגיע אל מעלת החסידות, כדאמרינן לעיל (משנה ה), ולא עם הארץ חסיד. והיינו שיכין עצמו באופן שעל ידי התורה יגיע למדרגות יותר נעלות, והוא על ידי המידות

יכול לתקן ולעשות מורה שעות, לפי שלא למד חכמה זו.

היינו שיש לו בכוח להשיג חכמה זו, ויש לו בית קיבול לחכמה והכלים להשיג החכמה, אלא שעדיין לא למד חכמה זו, ולכן בפועל אין לו את החכמה.

בן הדבר אצל כל אחד ואחד. מי שהוא בעל שכל כמו כל אחד, אבל כל זמן שעדיין לא למד את דרכי החכמה, ולא למד את עצם החכמה, ולא הרגיל עצמו בחכמה, הרי שלא ירוויח מאומה מכשרונותיו הטובים, לפי שלא למד עדיין דרכי החכמה.

דומה הוא למי שגדל בין אנשים פשוטים וגסים, 'ציווישען' ביליגע און פראסטע מענטשען, שאין להם מנהגי דרך ארץ, וכשיבוא בין אנשים מן השורה, לא ידע כיצד לדבר. לא משום שהוא שוטה ואינו בר דעת, אלא לפי שמעולם לא הרגילוהו איך לדבר עם בני אדם.

לדוגמא, כשאחד נכנס לבית חברו, ובעל הבית אומר לו שלום עליכם, וכשרואה את הכסא הוא מקרב את הכסא אליו ומתיישב. מעשה זה נראה משונה בעיני הבעל הבית, כי עדיין לא כיבד אותו לשבת,

לא ידע להשיב. ועוד נאמר, מחשב להרע לו, מי שחושב מחשבות להרע לשני, בעל מזמות יקראו (שם, ח).

והביאור בפסוקים אלו היא, כי יש שני מובנים לפרש מהו 'כסיל', מובן אחד הוא, מי שאין לו את הכוח והיכולת להגיע אל החכמה, לפי שהוא בעל חכמה קטנה, כי השי"ת ברא את שכלו באופן שלא יוכל להגיע לחכמה, 'דער אייבערשטער האט איהם באשאפען מיט אַ שוואכער פלאטשיקען מוח', ולכן אינו חכם.

אכן רוב האנשים שאין בהם החכמה זהו מסיבה אחרת, כי בכוח יש לו ראש טוב והוא יכול להשיג בשכלו, ומוחו יכולה לתפוס החכמה, אעפ"כ אין לו חכמה. ונפרש:

יש לך אחד שיש לו ידים טובות ורזיוות, אעפ"כ אינו יכול לייצר מורה שעות, לפי שאינו יודע באיזה אופן להעמיד את השריפעלעך ושאר החלקים, ולכן אף שהוא בעל ידים טובות ורזיוות, כשיתנו לו מורה שעות לידיו לא יצא מזה מאומה.

אמנם אם ילמד איך לייצר מורה שעות, אז יוכל לעשות מורה שעות טוב, אבל למעשה כעת אינו

ארץ, כי גם אביו ואמו וכל בני ביתו נוהגים באופן זה, ומעולם לא ראה הנהגה אחרת. אך השני למד דרך ארץ מאביו ומאמו ומכל בני ביתו.

נביא עוד דוגמא, וזהו ענין שנוגע גם להלכה בשולחן ערוך, כשאורח מוזמן אצל חבירו, ונמצא אצלו בסעודת שבת, ומעמידים לפניו את מנתו. נתנו לפניו את הדגים עם הכלים. ומאחר שנתנו לפניו לאכול הרי הוא מתחיל לאכול תיכף ומיד, ואינו מוצא שום סיבה שלא לאכול, כי הביאו לפניו הדגים והמזלג ושאר כלי האכילה, ולמה לא יאכל, הלא לשם כך הזמינוהו כדי להיות אורחם, הלא הזמינו אותו כדי לאכול.

אמנם בשולחן ערוך נפסק שגם אם כבר נתנו לפניו לאכול, ואף שהזמינוהו כדי לאכול, לא יתחיל לאכול לפני בעל הבית, משום מידת דרך ארץ.

יש עוד הלכה בשולחן ערוך השיך לבעל הבית, שלא יתחיל לאכול לפני ששמו את המאכל לפני כל המסובים, ויש הלכה ששיך לבעל הבית, שלא יתחיל לאכול לפני שיש לכל אחד את מנתו.

בנוסף, יש עוד הלכה ששיך לאורח וגם לבנים היושבים

ומהיכן לקח לו עזות זו להגיע לביתו ולנהוג מעשה בעל הבית, להתיישב על הכסא.

אמנם אם בעל הבית הוא פיקח ובעל דרך ארץ, רואה הוא את המעשים האלו והוא שותק.

כשנכנס אדם אחר אל הבית, והבעל הבית נותן לו שלום עליכם, והוא משיב שלום, ונשאר לעמוד. אומר לו בעל הבית, למה לכם לעמוד, התכבדו ושבו. ואז הלה מתיישב על הכסא.

והנה מהו ההבדל בין שני האנשים הללו, אנו הגלים לומר שהראשון אינו בעל דרך ארץ, והשני הוא בעל דרך ארץ, ואף שכן הוא האמת, אבל מהו החילוק בין שני האנשים האלו.

יהיו שיאמרו שהראשון הוא טיפש והשני הוא פיקח. ואכן אמת הדבר שהראשון חסר לו דיעה זו והשני יש לו דעת זו. אבל אין הכוונה שהראשון אינו בעל כשרון ובעל שכל כמו השני, כי אין זה דבר מוכרח, אפשר שהראשון אינו בעל כשרון פחות מהשני, אלא שאת הראשון לא לימדו מעולם את החכמה של דרך ארץ, והרי הוא כאותו שלא לימדוהו כיצד להעמיד מורה שעות, וכמו כן מעולם לא למדוהו החכמה של דרך

זה, וכנראה שלהם לא הוקשה קושיא זו. כי אמנם האורח רעב, וגם שאר המסובים רעבים לאחר שלא אכלו מזה יום שלם, ולמה ימתינו עד שיתנו לאכול בפני אחרון המסובים. הרי במה שכולם ימתינו עד שיתנו לאכול בפני האחרון לא ישבע על ידי כן יותר, וההגים לא יגדלו בקערות, ואפשר שיש צדק בכל טענותיו של החכם בעיניו, אבל אנו רואים שהנושאי כלים של השולחן ערוך לא נתקשו כלל בדבר זה, וכנראה שאף שהצדק עמו, להלכה נפסק אחרת.

ונפרש - כשאדם לובש בגד עליון, יש בבגד את הצד החיצוני והצד הפנימי. כשתופרים הבגד, עושים את הצד החיצוני נאה יותר מהצד הפנימי. אם כשילך האיש להשתתף בשמחה, ילבש את הצד הפנימי כלפי חוץ, הלא כולם ילענו עליו, כי הצד החיצוני הוא הצד הנאה.

אבל אם יבוא אחד שהוא חכם בעיניו, ויטען שהוא רוצה ללבוש בעת השמחה בגד נאה, וחושש אולי עד לשעת השמחה ידבק בו איזה רבב בבגדו, ולכן כשלושב את הבגד בביתו, הרי הוא לובשו להיפך, ורק כשיגיע לשמחה, יהפוך את הבגד העליון לצד החיצוני, ואז

אצל שולחן אביהם, שלא יתחילו לאכול לפני בעל הבית, והוא משום מידת דרך ארץ.

בשלומדמים הלכות אלו, מקיימים בזה מצות תלמוד תורה, כי זהו סעיף בשולחן ערוך. זהו התורה, וזהו רצון הבורא, שינהגו במידת דרך ארץ.

אנו רואים בתורה, שהלכות דרך ארץ הנו חלק מהתורה. אבל אם יבוא אחד שהוא חכם בעיניו, 'א אויבער חכם', ויטען, מהו ההבדל הגדול מיהו המתחיל באכילה, אם הבעל הבית או האורח, וכי בעל הבית ישבע יותר אם יתחיל לאכול לפני האורח.

כמו כן יתמה החכם בעיניו, ה'אויבער חכם', מהו הטעם שאין בעל הבית מתחיל לאכול עד שיתנו לאכול לכל יושבי השולחן, וכי משום שאחד לא קיבל עדיין לפניו את מנתו, לכן ירעבו כל המסובים, הלא די בכך במה שאחד עדיין רעב כי טרם נתנו בפניו את מנתו, אבל למה ירעבו כל המסובים משום האחד הלזה שעדיין לא נתנו לפניו לאכול.

אבל בשולחן ערוך נפסק הדין באופן הזה, והנושאי כלים לא נתקשו בדין זה כקושיותיו של חכם

אלו ששואל חיה רעה מי שאין בו דרך ארץ - אף שיש צדק בקושיותיו, אבל עצם הדבר מי שמשניג קושיות אלו, מי שמפריע לו קושיות אלו, סימן הדבר שאין לו הרגש של דרך ארץ. אך מי שיש בו הרגש של דרך ארץ לא יבוא לידי קושיות אלו.

אדרבא, הרי הוא אומר, ראו את ההלכות הנאות שנקבעו בשולחן ערוך, הלא אלו הנהגות ישרות של דרך ארץ, ויש לנהוג על פי דינים אלו.

כשנכנסים לביתו של הזולת, לא מתיישבים עד שיוורה

לו בעל הבית שהוא יכול לשבת, זהו דבר פשוט כל כך עד שלא נתפרש בשולחן ערוך. אבל זה דומה לכל הלכות דרך ארץ שנתפרשו בשולחן ערוך, וכי צריכים שהשולחן ערוך ימנה כל עניני דרך ארץ האפשריים, הלא אם כן היו צריכים לפרש רבבות הלכות בכל הפרטים של מנהגי דרך ארץ.

אם בשולחן ערוך מפורש שיש ללבוש נעל ימין קודם נעל שמאל, יבוא מאן דהוא ויאמר, שבלבישת הפוזמקאות אין צריכים להקפיד על הדבר כי לא נתפרש בשולחן ערוך. אבל מי שיביא ראיות מעין אלו הרי הוא עם הארץ, ואינו יודע ללמוד שולחן ערוך והלכה,

יהיה תרתי לטיבותא, שבשעת השמחה ילכש בנגד נאה, ובו בעת הוא גם בטוח שהבגד יהיה נקי, לפי שבררכו עד לשמחה הוא לובש את הבגד לצד ההפוך כדי שלא ידבק בו שום רבב, ואם ידבק בו רבב זה ידבק לצד הפנימי.

והנה, על פי חשבון הצדק הוא עם איש זה, אבל מי שיעשה כן בפועל, כולם יצביעו עליו: 'הנה השומה הזה ההולך לקראתינו, אפילו שהצדק עמו, אבל איש לא יטרח לברר אם הצדק עמו או לא, אלא כולם יאמרו עליו שהוא שומה. כי מי שעושה חשבונות של יושר באופן כזה, זהו הוכחה ברורה על שמתו.

לפעמים יש שמגיעים חשבונות צודקים וטובים, ורק השומה עולה על דעתו לעשות חשבונות אלו, ועל אף שהחשבון אמת, אבל כדי להגיע לחשבון הזה צריכים להיות שומה.

כן הוא גם לענין הלכות דרך ארץ שיש בשולחן ערוך, שלא יתחילו לאכול עד שישמו לאכול בפני כל המסובים. וכן הוא במי שנתנו לו לאכול קודם לבעל הבית, שלא יתחיל לאכול קודם שנתנו בפני בעל הבית.

אמנם החכם בעיניו יש לו כמה קושיות, אבל הרי קושיות

כל כך, עד שלא יתאפשר ללמדו סדר הלימוד, כי יותר קל ללמד קצות למו שאינו יודע ספר, מאשר ללמד לאדם זה מהו השולחן ערוך ומהו הלכה, לפי שהוא כבר בעל שכל עקום, 'ער איז אַ קרומע בריאה'.

מי שכבר נתעקם אי אפשר ללמדו, ובנוסף יש לו עוד ראייה מרבינו תם שהצדק עמו, והוא מביא ראיות לעצמו שכדי להבינו צריכים להיות בעל שכל עקום כמוהו, או שיהיה למשיב חכמתו של שלמה המלך כדי שיוכל לתרץ לו את דבריו, הוא מגיע ומקשה קושיא, שאם הרבינו תם מדייק הרי זה תורה הק', וכל הראשונים והאחרונים מפלפלים בדבריו, ואילו כשהוא מדייק בשולחן ערוך על מה שכתוב מנעלים ולא פוזמקאות, אומרים עליו שהוא עם הארץ, ומהו החילוק בין שני הדברים.

אדם מן השורה, אינו עולה ברעיונו איך מתרצים לו את קושייתו, אבל דבר זה הוא יודע, שמי שעושה דמיון זה בין הדיוק של הרבינו תם לדיוק שלו בשולחן ערוך, הרי הוא עם הארץ, 'ער איז אַ גראבער יונג', ואף שאינו יודע למה השואל הלך נחשב לעם הארץ, אבל דבר זה הוא יודע שהוא עם הארץ גמור.

ואינו מבין דרכי השולחן ערוך, וגם אינו מבין את ההבנה של ההלכה, כי אילו היה מבין את ההבנה שבדין זה, לא היה בא לידי דיוקים מעין אלו.

אדם זה הנו עם הארץ שאינו יודע מהו סדר השולחן ערוך, כי אינו יודע שהדרך של השולחן ערוך הוא שמביאים דין אחד, וזהו דוגמא לכל ההלכות שהם בדומה לו. וזה שאומר חידושים אלו אינו מבין את השולחן ערוך, וגם אינו מבין מהו טעם ההלכה.

מי שמדייק דיוקים מעין אלו, יש עבודה קשה להוכיח לו שלא כדבריו, הוא מביא ראייה לדבריו מדברי הרבינו תם והרשב"ם, הלא רבינו תם והרשב"ם מדייקים כמה דיוקים מהגמרא, וכל הראשונים מדייקים דיוקים, ואם כן יש כאן ראייה שצריכים לדייק, ואיך אפשר לומר 'לאו דוקא' על כל דין, שמה שכתוב בשולחן ערוך מנעלים הוא לאו דוקא, הלא הראשונים מדייקים דיוקים ולא אמרו לאו דוקא.

הלא הוא טוען כלפי החולק עליו שהוא העם הארץ, וכי אפשר להוכיח לו שלא כדבריו, ואכן יתכן ביותר שלעולם לא יתאפשר ללמדו סדר הלימוד, כי הוא עם הארץ גדול

לזה, ואז יתחיל האורח לאכול כשיתנו לפניו לאכול, והבעל הבית יתחיל לאכול כשיתנו לפניו לאכול, ולמה צריך כל אחד להמתין מלאכול מחמת הדרך ארץ לשני. והאמת הוא שכן הוא ההנהגה של האנשים ברחוב, 'די פראסטע יונגען אין גאס', שכל אחד חוטף ואוכל.

אבל בשולחן ערוך ובתורה מבואר שאין לנהוג בהנהגה זו, ומי שנהוג באופן זה הרי זה מנהגם של אנשים גסים, של מי שאינו בעל דרך ארץ.

ומהו פשר הדבר מה שאחד הוא בעל דרך ארץ והשני לא, והו חוש פנימי, וכשצריכים להתחיל לבאר הדברים בייכוחים וכדומה, לא יתאפשר ללמד לאדם דרך ארץ, רק מי שכשואמרים לו שכך צריך לנהוג, הוא אומר שזהו הנהגה ראויה, אותו אפשר ללמד הנהגות דרך ארץ, אבל מי שמתחיל לפלפל בענין זה, למה הוא כך, והו ראויה שאין לו בליבו הרגש של דרך ארץ.

מי שאין לו בליבו הרגש של דרך ארץ, קשה ללמדו דרך ארץ, וזה דומה למי שרוצה ללמד אדם שאין לו חוש להבדיל בין מתוק לחמוץ. השי"ת ברא בכל אחד החוש להבדיל בין מתוק לחמוץ, ומי שחלילה אין לו

אך עקשן זה אינו רוצה לשמוע מאומה, כשם שהרבינו תם מדייק דיוקים, כך הוא מדייק דיוקים, הרי זהו דרך התורה, והוא מדייק מהשולחן ערוך שהדין נוהג רק במגעלים ולא בפוזמקאות, וכן הוא נוהג הלכה למעשה, שהוא לובש בפוזמקאות רגל שמאל קודם רגל ימין.

כן הוא גם בהלכות דרך ארץ, מי שמקשה את הקושיות על השולחן ערוך, מה יש לו לבעל הבית תועלת שמשום כן אומרים לאורח שלא יאכל.

לפעמים יש חכם בעיניו שנראה לו שהוא פיקח ביותר, ובא ומקשה קושיא, ושואל הלא מהו שורש ההלכה שצריכים להמתין לבעל הבית שיקדים לאכול, הלא זה משום מנהג דרך ארץ, וכמו כן בעל הבית צריך להמתין עד שיתנו לאכול בפני כל המסובים. אם כן, שבעל הבית ימחול על הדרך ארץ שלו, והאורחים ימחלו על הדרך ארץ שלהם.

הלא שואל, למה בעל הבית אינו יכול להתחיל לאכול, משום הדרך ארץ לאורחים, והאורח אינו יכול להתחיל לאכול מחמת הדרך ארץ לבעל הבית, אם כן שימחלו זה

בתורה אנו מוצאים שיש אויל ויש כסיל. ויש בזה שני אופנים של כסיל, יש לך אחד שהוא כסיל כי אינו בעל שכל, 'ער האט א פלאטשיקען שכל', כי נולד ללא שכל ואינו מבין ענינים אלו. אמנם יש לך כסיל שבכוחו יש בו את היכולת להיות בעל שכל גדול, אלא שאין לו החכמה, לפי שלא למדוהו חכמה מהי. וכמו אותו שלא למדוהו מהו דרך ארץ, לפי שאביו ואמו ובני ביתו אינם נוהגים בדרך ארץ, ואם כן לא יועיל מה שיש לו שכל טוב, מאחר שאין לו החוש של דרך ארץ.

ועל זה אמר שלמה המלך, **שלא תאמר, בשביל שאין דעת האויל נכונה, לא נתחכם, כי אין לו סברא לדעת החכמה, שאין זה כך, והנה הוא מחשב להרע, לפי שיש לו החכמה בכוח, אלא שלא הגיע לידי חכמה, וסברתו גדולה ומחודדת, שיש לו סברא חריפה, אבל הוא משתמש בה כדי לעשות רע, עד כי יכנו שמו ויקראו לו בעל מזימות, ולא הניח חכמת התורה אך מפני רוע לבבו, כי הכלי לקבל יש לו. והיינו שבכוח יש לו היכולת לבוא אל החכמה, אלא שעדיין לא הכנים החכמה לראשו, אלא השתמש בראשו לכמה עניני עקמומיות.**

הרגש זה, הרי שלא מפריע לו אם יכניסו לו מלח לתוך התה, או צוקער לתוך המרק, כי טעם שניהם שווים אצלו.

אם יבוא אליו אחד ויבקש ללמדו מה צריכים להכניס למרק ומה צריכים להכניס לתה, יענה הלא ויאמר, הלא אני עושה תמיד ההיפך, וטעמי הוא טעם טוב, ואין אצלו שום הבדל אם הוא מכניס צוקער או מלח, כי טעם שניהם שווים אצלו. אבל צריכים ללמדו שאף שאצלו יש לכל הדברים אותו טעם, אבל אצל כל העולם יש לדברים אלו שני טעמים נפרדים, אך מאחר שאין לו חוש זה, אי אפשר ללמדו, וכמו כן מי שמתווכח על הלכות דרך ארץ, הרי אין לו את החוש של מידת דרך ארץ, וממילא לא שייך ללמדו דרך ארץ, והוא צריך להיוולד מחדש כדי לדעת מהו דרך ארץ.

מהיכן בא לאדם דבר זה שאינו יודע מהו דרך ארץ, האם נולד עם מוח ממין אחר, אין זה כך, אלא שבימי נעוריו בביתו לא נתחנך במידת דרך ארץ, והוא נתחנך ללא דרך ארץ, וממילא אי אפשר לחנכו לדרך ארץ. רק מי שנתחנך מימי נעוריו למידת דרך ארץ, אותו אפשר לחנך בעניני דרך ארץ.

העולם הזה, לא יוכל להשיג תורה, כי לתורה יזכה מי שיכול להסתפק במועט.

שאינה ירושה לך. מבאר רבינו יונה: שלא תשיגנה אם לא תיגע בה, שבלא העמל והיגיעה לא יוכל האדם להשיג התורה, כי איננה כירושת אבות שהבן זוכה בלי מורה, וגם בהיות אבותיך חכמים ונבונים מכמה דורות, אל תחשוב ותאמר תורה חוזרת לאכסניה שלה בלי עמל, וכי פרי צדיק עץ חיים (משלי י"א, ל), אין הדבר כן, כי אם למחזיקים בה ותומכיה. ולאבותיך לבדם נתנה החכמה ולא תירש אותם, ואם תחפוץ בה קנה אותך לעצמך ביגיע כפיד, ואם כה תעשה אשריך וטוב לך.

והנה מצאנו בחז"ל שאמרו הלשון 'שהתורה מחזרת אחר אכסניא שלה', ואם היו כמה דורות של תלמידי חכמים, התורה נשארת אצל צאצאיו. ולכאורה דבר זה נסתר מדברי התנא שאומר שאינה ירושה לך.

ומבארים הראשונים, ש'אכסניא' הכוונה המקום שהתורה שוכנת, התורה מבקשת להיכנס אצל מי שכבר זכו לתורה

וזוהו 'התקן עצמך ללמוד תורה', על ידי מה שיהיה לו מידות טובות ומידות נכונות, אז תביאהו התורה לחסידות. אבל מי שאין לו מידות טובות, אף שיש לו כשרונות, הרי שיביא ראיה מדברי הרבינו תם שצריך ללבוש הפומוקאות רגל שמאל קודם רגל ימין, שכשם שהרבינו תם מדייק בגמרא, כך הוא מדייק בשולחן ערוך. וכך על ידי סברתו העקומה מעקם את דברי הגמרא והשולחן ערוך.

גם יש בכלל התקן עצמך, למעט בתענוגים, שלא ילך אחר תענוגי העולם הזה, כדי שילמוד תורה הרבה, כמו ששיננו (לקמן פ"ו, ד), כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל.

כשהאדם אין לו יותר מפת במלח ויין במשורה, ואפילו אין לו איך לישון כראוי, אם דבר זה לא יפריע לו, ומאחר שאין לו יותר מכך הוא מסתפק בזה וממשיך לעסוק בתורה, אז יוכל להצליח בתלמודו, כי המרבה בעידוניו, לא תשכון בתוכו החכמה, כמו שאמרו, צוארו שמן ערפו עבה, שמי שצווארו שמן מחמת תענוגי

בדורות הראשונים, אבל עדיין אין
 התורה נכנסת בפועל. התורה רק
 מבקשת לשהות אצלו, אבל האדם
 צריך בעצמו לקבל את התורה,
 אבל אם לא יעסוק בתורה, לא
 תיכנס בו התורה ללא יגיעה, אף
 שאבותיו זכו לתורה, אלא שיש
 לתורה הרצון לשכון בו, וכלבד

שהוא בעצמו יהיה זה שיכניס את
 התורה בקרבו.

וזהו הכוונה 'שאינה ירושה לך',
 שעל האדם להכניס את
 התורה בעצמו, אכן לאחר שיתייגע
 בתורה, אזי תבקש התורה לשכון בו,
 שיהיה אכסניא לתורה.

זכה וזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו

היות שזכינו ב"ה והגליון השבועי מופץ בכמה ערים, יש הזדמנות למי שליבו חפץ לזכות את הרבים ולקחת חבל בהוצאות ההפצה של הגליון בעירו, ויבוא על שכרו.

אפשר לפנות למערכת חידו"ת של רבינו,
למספר טעלעפאן 9 EXT 2290-854-718-1.

בברכה והערכה
מערכת החידו"ת של רבינו